

Dějiny veřejné správy

Ladislav Vojáček

I. – 01

Stát na území České republiky do roku 1620

1. Patrimoniální stát
2. Stavovský stát (+ Husitství)
3. Absolutistický stát

Velkomoravská říše

Patrimoniální pojetí státu

Panovník

Státní aparát

a) ústřední

b) územní správa

NITRIA

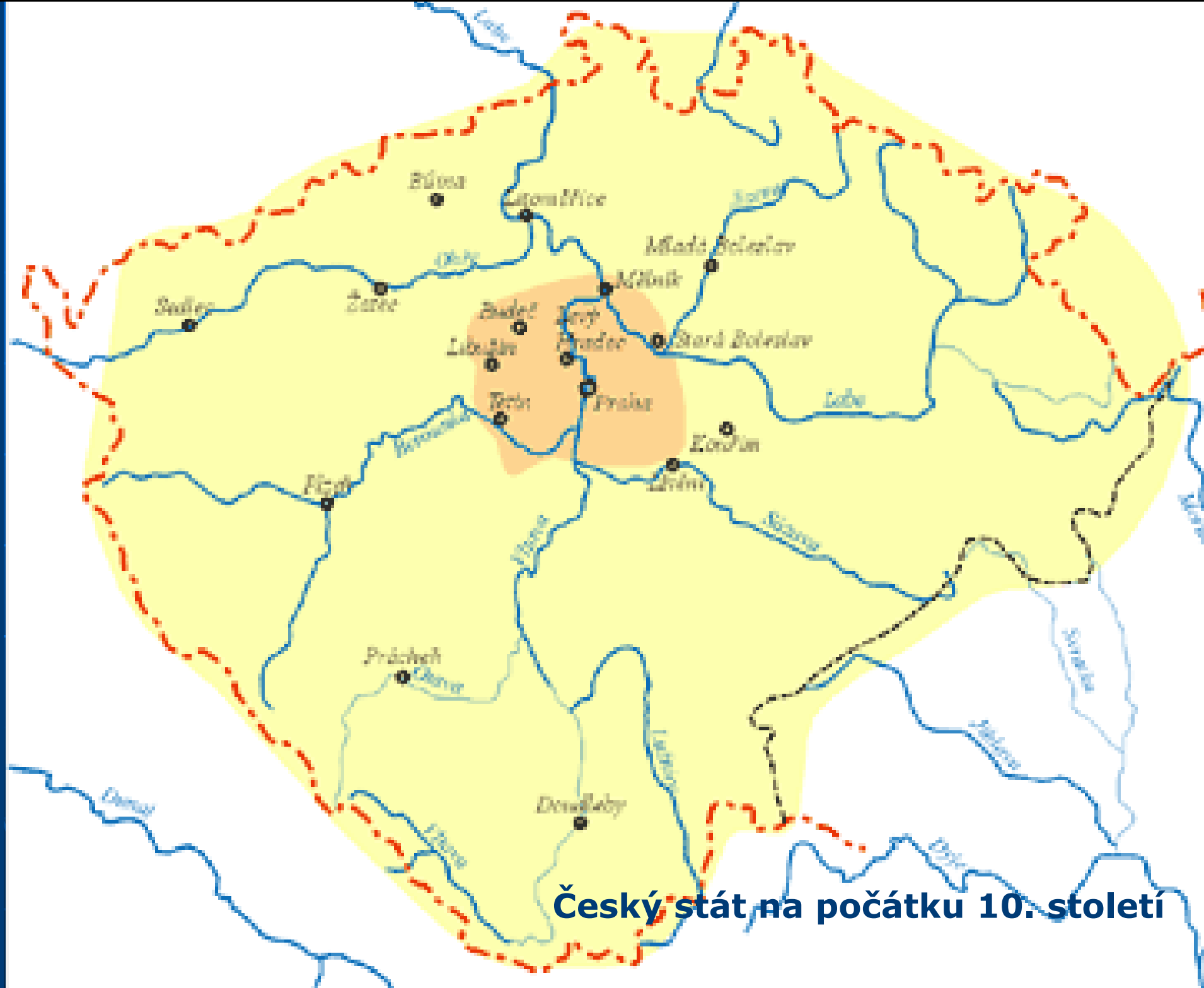

Český stát

Vnitřní učlenění a rozsah středověkého

- Postupné upevňování a rozšiřování
  - Království české (Chebsko, Kladsko)
  - Markrabství moravské (polovina 11. století)
  - Horní Lužice + Dolní Lužice (Lucemburkové)
  - Slezská knížectví (Lucemburkové)
  - Zahraniční léna

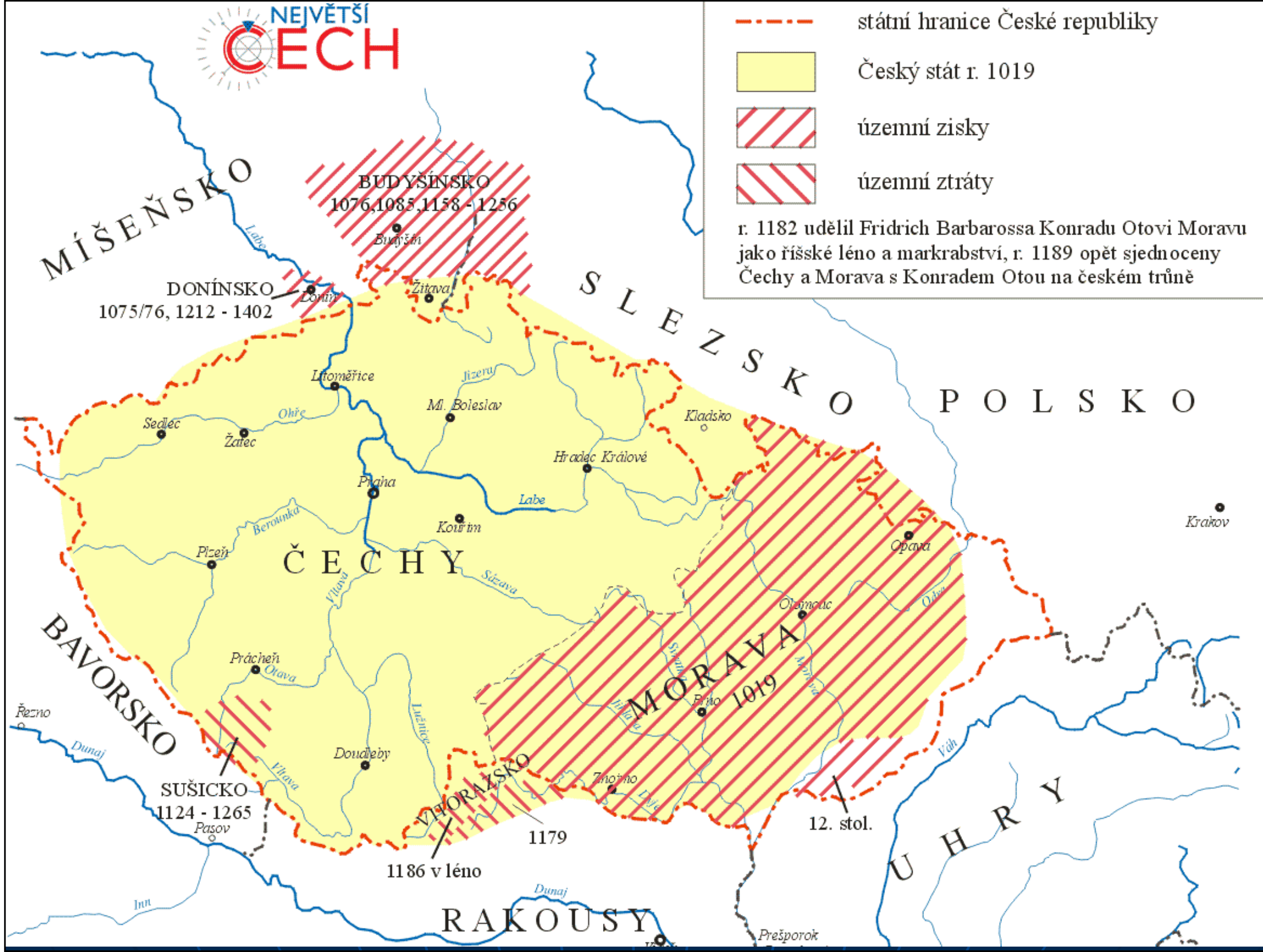

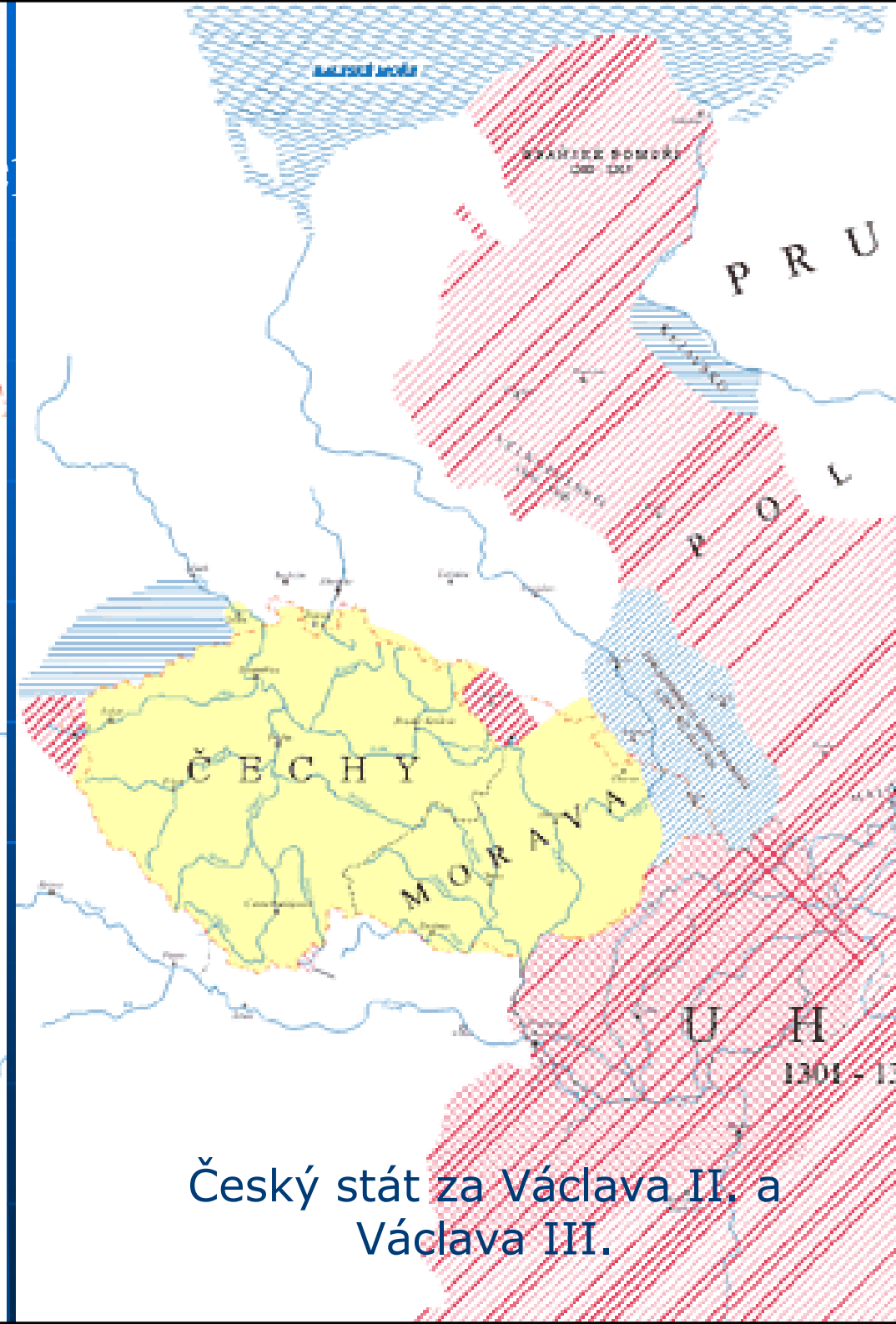
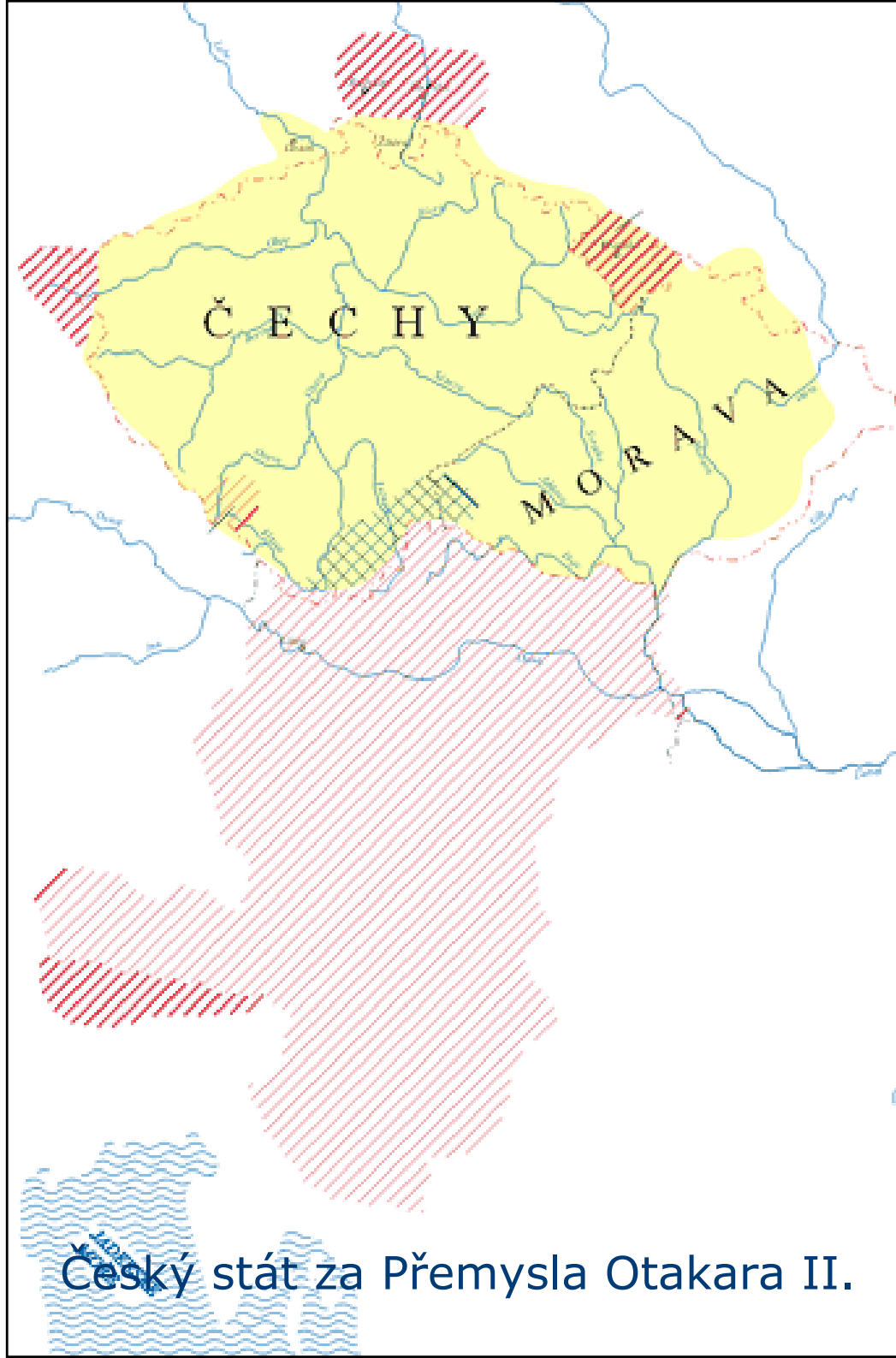
Český stát na počátku 10. století

Český stát ve druhé polovině 10. století

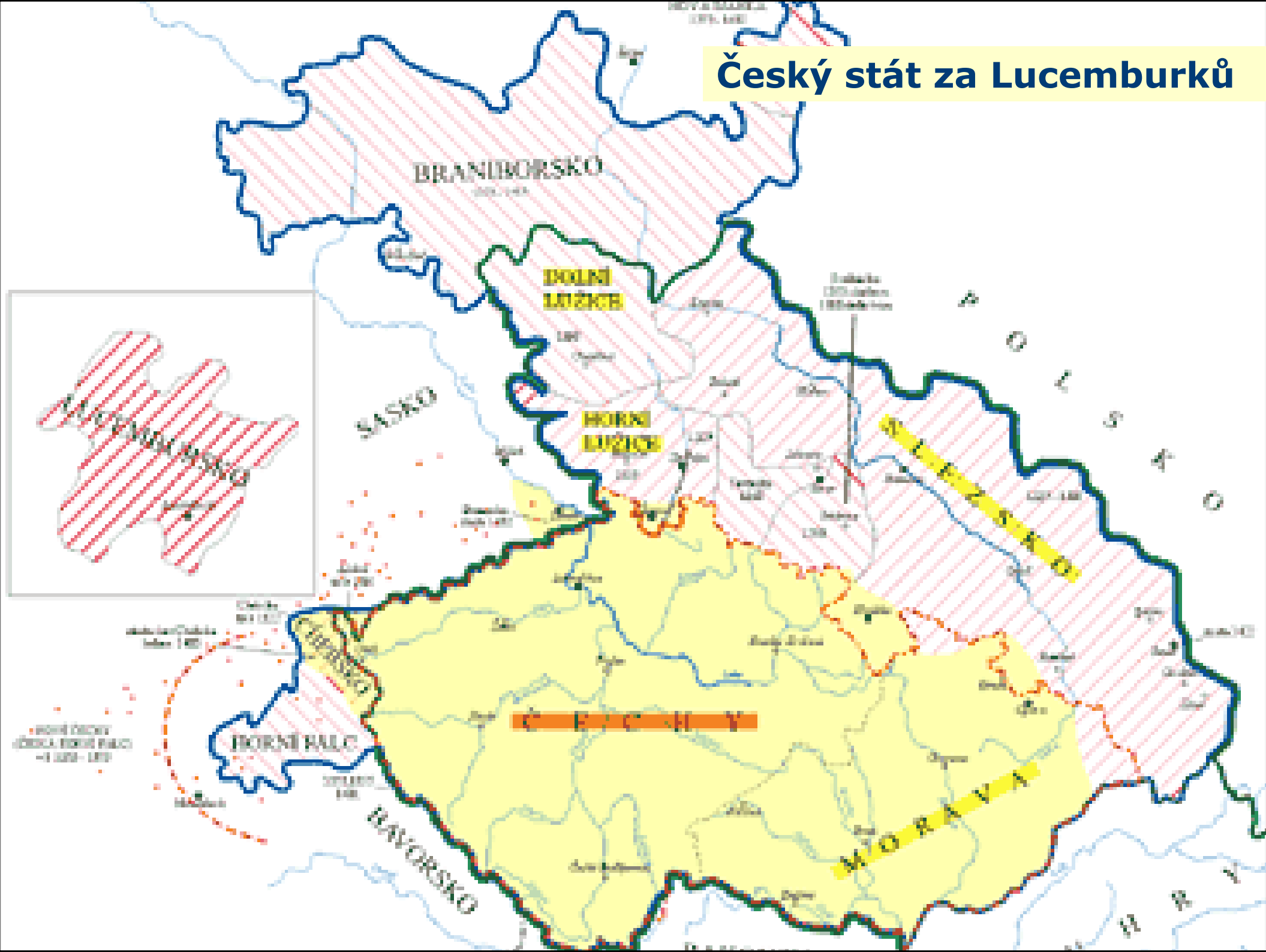

Český stát za Lucemburků

Český stát za Jagelovců

Morava v českém stavovském státě

- Břetislav I.
- úděly
- Markrabství moravské (2. pol. 12. st.)
- Markrabě moravský = český král (zastupuje jej zemský hejtman)
- zemský sněm, zemské úřady
- kraje

Státní mechanismus českého středověkého státu – základní vývojové linie

- návaznost na rodové struktury
- návaznost na celoevropské tendence
  - vzorem dvůr Karla Velikého
- **kontinuální rozvoj ústředního aparátu**
- centralizační snahy Habsburků
  - celoříšské orgány
  - modernizace (byrokratický princip)
- propojení soudnictví a správy

Panovník

- nastupování na trůn
  - nastolování
  - dědičnost
    - seniorát
    - primogenitura
  - volba
- rozsah pravomoci
- tituly (kníže, král, císař ...)

Kontinuální rozvoj ústředního aparátu

- knížecí družina + církev →
  - královští úředníci úřady:
    - královské → zemské + dvorské (= podvojnost)
    - zemské + společné české + společné říšské
- dvorské sjezdy
  - královská rada
  - zemský sněm
  - zemský soud

Čeští zemští úředníci

■ ve 14. století:

- komorník, sudí, písař a purkrabí

■ po husitských válkách:

- nejvyšší purkrabí, zemský hofmistr, zemský maršálek, nejvyšší komorník, nejvyšší zemský sudí, nejvyšší kancléř, dvorský sudí, nejvyšší písař, podkomoří, dva karlštejnští purkrabí a purkrabí hradeckého kraje
- osm pánů + čtyři rytíři

Moravští zemští úředníci

- zemský hejtman (zastupoval markraběte)
- dále zemský maršálek (jeden), komorník, sudí, písař, podkomoří a nejvyšší hofrychtář (všichni zdvojeně)
- od první poloviny 16. století 3 + 3

Úřad zemských desek

- v KČ od 2. pol. 13. století, v MM od 14. st.
- zápisy o
  - průběhu a výsledcích jednání zemského sněmu a zemského soudu (původně)
  - dispozicích se šlechtickým nemovitým majetkem
  - ustanovování poručníků, vystupování z nedílu apod.
- = pozemkové knihy
soubor sněmovních usnesení

Územní a místní správa

- hradská správa a její pokračovatelé
- městská správa
- vrchnostenské a vesnické orgány

Hradská správa a její pokračovatelé

a) hradská správa

- hradský správce ...,
- kostely

b) poprávcové (13. století)

c) krajská správa (po husitských válkách)

- krajští hejtmani (voleni krajskými sjezdy, za Habsburků jmenováni)

Města a městská správa

- zakladatel + privilegium
  - svobodná (královská) města
  - poddanská města
- rychtář (fojt, šoltys) + městská rada (purkmistr)
- cechy

Vrchnostenské a vesnické orgány

- vrchnostenská (patrimoniální) správa + vesnická samospráva
- selské řády nebo instrukce pro úředníky
- vladař (nebo též purkrabí, hejtman, direktor, regent)
- Chodové a d.
- profesní bratrstva

Soudy

- základní rysy a vývojové tendence

- propojení správy a soudnictví
- panovník (+ dvorský soud + hradské soudy)
- později **stavovsky diferencované soudnictví**
- laický a odborný prvek

Soudnictví ve stavovské monarchii

Základní linie

- a) společné pro všechny země České koruny
- b) zemské soudy
- c) specializované ústřední zemské soudy
- d) regionální soudnictví
- e) církevní soudnictví
- f) apelační soud (1548)

Soudy společné pro všechny země České koruny

- dvorský soud
  - dvorský sudí
  - spory z manského poměru + odúmrtí řízení
- komorní soud
  - panovník, později nejvyšší hofmistr
  - záležitosti panovníka + politické delikty (crimen laese Maiestatis)
  - nástroj centralizace

Český zemský soud

- spory o svobodné statky
- volné nalézání práva
- sudí + komorník + písař + purkrabí
- 8 (pak 20) přísedících (zemských kmetů)

Specializované ústřední zemské soudy

■ purkrabský soud

- spory z dlužnických úpisů a jiných písemných závazků

■ soud českého zemského maršálka

- otázky šlechtické cti a posloupnosti rodů

■ mezní soudy

- spory o hranice svobodných šlechtických statků

Regionální soudy

- hradské soudy - soudy poprávců - vrchnostenské orgány (vesniční rychtáři)
- hraniční soudy („přes hranice“)
- městské soudy (rychtář, tribunál radních).
- soudy pro židovské obyvatelstvo ve městech
- soudy horního práva
- soudy viničního práva
- soud pražské univerzity
- manské soudy (moravského markraběte, českého maršálka nebo olomouckého biskupa atd.)

Apelační soud

- odvolací soud
- přispěl
  - k unifikaci městského práva
  - ke zkvalitnění vrchnostenského soudnictví
  - k uplatnění římskoprávních principů
- první byrokraticky organizovaný soud

Církevní správa

- kostely + kláštery
- pražské biskupství (973)
- moravské biskupství v Olomouci (1063)
- arcijáhenství (12. století)
- fara - děkanství – arcijáhenství (pol. 13. st.)
- synod duchovenstva + biskupský soud
- pražské arcibiskupství 1344 (biskupství v Litoměřicích a Olomouci)
- horní a dolní konzistoř

Arnošt z Pardubic